

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. декана факультету
міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу
Тетяна МІРОШНИЧЕНКО

“31” серпня 2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Політична історія та політичні системи країн світу

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти другий (бакалаврський)

галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

освітня програма: «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації»

вид дисципліни: обов'язкова

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

«29» серпня 2023 року, протокол №__

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Миколенко Дмитро Валерійович, доктор історичних наук, професор кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Протокол від «28» серпня 2023 року № 1

В. о. завідувача кафедри

Дмитро МИКОЛЕНКО

(підпис)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

Гарант освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини»

Дмитро МИКОЛЕНКО

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Протокол від «29» серпня 2023 року №1

Голова науково-методичної комісії факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Лариса ГРИГОРОВА-БЕРЕНДА

(підпис)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Політична історія та політичні системи країн світу» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації», підготовки бакалавра спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – ознайомлення студентів з основними історичними політичними процесами, що відбувалися в країнах світу упродовж нового та новітнього часу.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

Формування наступних загальних компетентностей

ЗК 04. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК15. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань).

СК1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.

СК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК3. Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях.

СК4. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень.

СК9. Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв’язання складних спеціалізованих задач і проблем.

1.3. Кількість кредитів – 4

1.4. Загальна кількість годин – 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Основна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-
Семестр	
2-й	-
Лекції	
32 години	-
Семінарські заняття	
16 годин	-
Лабораторні заняття	
немає	
Самостійна робота	
72 год.	-

1.6. Заплановані результати навчання:

РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

РН02. Знати та розуміти природу та динаміку міжнародної безпеки, розуміти особливості її забезпечення на глобальному, регіональному та національному рівні,

знати природу та підходи до вирішення міжнародних та інтернаціоналізованих конфліктів.

PH06. Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

PH07. Знати засади дипломатичної та консульської служби, специфіку та особливості дипломатичного протоколу та етикету.

PH17. Володіти навичками професійного усного та письмового перекладу з/на іноземні мови, зокрема, з фахової тематики міжнародного співробітництва, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, регіональних студій, дво- та багатосторонніх міжнародних проектів.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Вступна частина. Зміст понять «політична система». Політична система – впорядкована сукупність державних, політичних, громадських організацій та інститутів, а також сфера політичного життя суспільства. Критерії визначення політичної системи. Основні теорії політичних систем Т. Парсонса, Д. Істона та Г. Алмонда. Політична система як сукупність окремих інтегрованих елементів – суспільних цілей, норм, цінностей, ролей (згідно з теорією представника структурно-функціональної школи Т. Парсонса). Системний підхід політолога Д. Істона: політична система як аналог біологічної, що зазнає впливу середовища й сама активно впливає на нього для самозбереження і розвитку. Політика як цілісна система зі складною структурою, кожний елемент якої має певне призначення і здійснює специфічні функції, спрямовані на задоволення потреб системи (теорія Г. Алмонда). Функції політичної системи за Г. Алмондом. Інституції політичної системи як формалізовані явища і процеси політичного життя суспільства, до яких належать політичні установи: держава та її структурні елементи (парламент, уряд тощо), політичні партії, суспільно-політичні організації, органи місцевого самоврядування, а також процеси їх упорядкованого функціонування. Організації й установи, що входять до політичної системи.

Класифікації політичних систем та їхні критерії. Головні особливості демократичних, авторитарних і тоталітарних політичних систем.

Тема 2. Демократія: сутність і особливості. Визначення термінів «демократія». Характеристика співвідношення понять «демократія» і «лібералізм». Головні ознаки демократичних політичних систем та основні інституції, що становлять їхній невід'ємний атрибут. Відмінність між корпоративним та плюралістичним різновидами демократії. Специфіка та багатогранність демократії в умовах західної та східної цивілізацій.

Тема 3. Динаміка розвитку режиму та еволюція Вестмінстерської політичної системи Великої Британії. Основні риси британської політичної системи і етапи її формування. Партії, що функціонують в країні. Порівняльний аналіз ідеологій та соціальної основи консерваторів, лібералів (ліберальних демократів) і лейбористів. Виборча система держави, її еволюція протягом новітнього часу. Механізм формування уряду й опозиції. Місце кабінету міністрів, монарха, профспілок та громадських організацій у політичній системі країни. Проблема трансформації британської унітарної держави в асиметричну федерацію. Методи здійснення влади правлячими колами Великої Британії. Характеристика систем державної влади Канади і Австралії. Їх порівняльний аналіз з британською. Політичні партії Канади й Австралії. Головні напрями їхньої політики.

Тема 4. Розвиток французької моделі демократії. Обставини прийняття республіканської конституції 1875 року. Місце президента, уряду, парламенту згідно з її положеннями. Механізм обрання голови держави. Загальна характеристика виборчої системи країни та її провідні політичні сили у 1918 – 1946 роках. Причини політичної кризи в період дефляції. Типологія режиму Третьої республіки у Франції. Основний закон 1946 р. Принципова різниця між державними устроями Третьої і Четвертої республік у Франції. Підстави для зміни конституційного ладу в країні. Обставини приходу до влади Ш. де Голля. Суть статей Конституції 1958 року про державний устрій. Причини значного посилення ролі президента у політичній системі Франції. Функції двох палат парламенту. Розподіл повноважень між президентом і прем'єр-міністром. Динаміка змін

виборчої системи Франції. Зміст реформи 1962 року. «Червоний травень»: студентські виступи 1968 р. та їхній вплив на внутрішньополітичну ситуацію в країні. Провідні партії країни впродовж існування П'ятої республіки. Тенденція біполяризації партійної системи. Підґрунтя для скорочення терміну президентської каденції 2000 року. Основні риси «голлізму» як форми політичного режиму. Порівняльний аналіз режимів Третьої, Четвертої і П'ятої республік.

Тема 5. Етапи розбудови демократичного режиму і політичної системи в Німеччині. Революція 1918–1919 років та її значення в процесі демократизації країни. Обставини прийняття 31 липня 1919 р. Веймарської конституції, що закріпила змішану форму правління у Німеччині. Повноваження президента, кабінету міністрів, двох палат парламенту. Процес формування партійної системи: боротьба соціал-демократів і консерваторів. Зміни у політичному режимі країни після приходу до влади Гінденбурга. Причини неефективності політичної системи Веймарської республіки та її руйнація після приходу до влади націонал-соціалістів. Розбудова демократії у Федеративній республіці Німеччини. Прийняття Основного закону 1949 року, що встановив парламентську форму державного правління. Повноваження бундестагу і бундесрату, президента і канцлера. Роль Федеральних зборів у системі державної влади країни. Процес формування та функціонування багатопартійної системи. Провідні політичні партії держави. Місце профспілок та інших громадських організацій у політичній системі. Державний устрій за Боннською конституцією після приєднання НДР. Компаративний аналіз політичних режимів Веймарської республіки та ФРН.

Тема 6. Політичний розвиток Італії. Характеристика державного устрою країни на початку ХХ століття: роль монарха і представницького органу влади у політичній системі Італії. Формування партійної системи і загальнонаціональних профцентрів. Роль конфесійної традиції в італійській політичній культурі.

Головні напрями еволюції політичної системи і режиму в Італії після Другої світової війни та місце політичних сил в Установчих зборах. Основні положення конституції 1947 року, що закріпила парламентську форму правління. Функції верхньої і нижньої палати парламенту, кабінету міністрів і президента. Посилення

протистояння між правими і лівими політичними силами («недосконала двопартійна система»). Нестабільність як основна ознака італійського політичного життя. Боротьба навколо виборчого законодавства. Фундаментальні положення виборчої реформи 1993 року. Розпад старої та виникнення нової політичної системи. Порівняльний аналіз політичних систем Першої і Другої республік. Характеристика партійної системи сучасної Італійської республіки. Тенденція до біполяризації. Особливості політичного режиму в Італії після реформи 1993 року.

Тема 7. Режим та політична система США: основні етапи розвитку. Специфіка виборчої системи Сполучених Штатів. Розподіл функцій між президентом, його адміністрацією, конгресом і сенатом. Вплив економічної кризи 1929–1933 років на політичні процеси у державі. Третє балотування на посаду президента Ф. Рузвельта: порушення конституції чи законна практика. Посилення авторитарних тенденцій у політичному режимі США під час його президентства. Повноваження голови держави у США і Франції: компаративний аналіз. Визначення форми правління Сполучених Штатів. Ідеологія та соціальний склад електорату республіканців і демократів.

Тема 8. Поняття «авторитарний режим». Варіанти авторитарних політичних систем. Авторитаризм (від лат. *autoritas* – цілковита влада, вплив) – тип політичного устрою, який характеризується субординацією суб'єктів політичних відносин, наявністю сильного центру, що має концентровану владу, звуженням політичних прав і свобод громадян та їхніх об'єднань, суворою регламентацією їхньої активності, можливістю застосування насильства чи змушування. Авторитарний режим та місце в ньому обмеженого плюралізму. Окремі елементи демократії (парламентські вибори, багатопартійність) в авторитарній політичній системі. Перманентна загроза репресій, використання армії та каральних органів як основні ознаки авторитаризму. Регіональні особливості авторитарних політичних систем і режимів новітнього часу. Сприятливі умови для встановлення авторитаризму: перехід від тоталітаризму до демократії і навпаки. Патерналістські традиції у владі країн Сходу як атрибут авторитаризму. Історичні передумови

встановлення авторитарних режимів в країнах Південної Європи – Іспанії, Португалії, Греції

Тема 9. Авторитаризм у країнах Південної Європи на прикладі салазарівської Португалії та франкістської Іспанії. Обставини, що спричинили призначення професора економіки А. Салазара на посаду міністра фінансів. Суть політики «фінансової диктатури» та «промислового кондиціонування». Розбудова нової політичної системи Португалії. Створення Національного союзу. Основні положення конституції 1933 року. Співпраця з католицькою церквою. Характеристика зовнішньої і колоніальної політики уряду А. Салазара. Економічні успіхи країни під час Другої світової війни: вдала політика португальського лідера чи сприятлива кон'юнктура ринку. Слабкі місця корпоративної економіки. Порівняльний аналіз режимів А. Салазара у Португалії і Б. Муссоліні в Італії. Доцільність визначення політичного режиму Салазара-Каетану (1932 – 1974 рр.) як «фашистського». Зміни, що відбулись у Португалії після відставки А. Салазара. «Революція гвоздик» та початок розбудови демократії в країні. Обставини приходу генерала Франко до влади та перші заходи щодо встановлення авторитаризму в країні. Зовнішньополітичний курс Іспанії під час Другої світової війни. Основні положення Хартії іспанців. Референдум 6 липня 1947 року. Роль уряду, представницького органу, регентської ради, вертикальних профспілок у політичній системі країни. Конкордат з Ватиканом від 26 серпня 1953 року, мета його прийняття. Посилення опозиційного руху в Іспанії у 1950-х роках. Громадська та політична опозиція у 1960-х роках. Характеристика методів боротьби влади проти неї. Культ особи Ф. Франко. Демократизація країни після смерті диктатора.

Тема 10. Держави Центральної, Південно-Східної та Східної Європи в умовах авторитаризму. Риси, притаманні політичній перебудові країн регіону в міжвоєнний період. Загальні тенденції розвитку політичних режимів Польщі, Угорщини, Болгарії, Королівства сербів, хорватів і словенців (Югославії), Румунії та Греції. Політичний режим Чехословаччини: виняток із загального процесу політичного розвитку держав регіону чи один з різновидів поміркованого авторитаризму? Хронологія вирішення конституційних проблем в країнах

Центральної та Південно-Східної Європи. Причини концентрації влади в руках однієї особи (монарха, президента, прем'єр-міністра тощо). Нетривалі або перервані традиції державотворення як передумови для встановлення авторитаризму.

Режими «народної демократії» в країнах Центральної та Південно-Східної Європи – частина тактики комуністичних партій у перехідний період до радянської моделі тоталітаризму. Їхній тимчасовий характер. Роль опозиції у політичних системах зазначених країн та приклади репресій проти неї.

Тема 11. Латиноамериканський «каудилізм» як різновид авторитаризму.

Визначення поняття «каудилізм» (вождізм) та причини його виникнення. Військові перевороти в країнах Латинської Америки протягом новітнього часу. Роль армій у політичних процесах, що відбувалися в регіоні. Форма правління, яка переважала в зазначених країнах. Президентська форма правління та латиноамериканські політичні традиції як передумови узурпації влади однією особою – головою держави. Політичний режим Х. Перона і його послідовників в Аргентині. Притаманні йому типові латиноамериканські риси та деякі специфічні національні особливості. Перонізм як класичний зразок популізму. Військовий переворот 31 березня 1964 року в Бразилії. Посилення авторитарних тенденцій в країні. Інституційний акт 1965 року та надзвичайні повноваження президента. Зміна механізму обрання голови держави. Положення конституції 1967 року щодо державного устрою Бразилії та процесу формування нової партійної системи. Перехід країни до демократичного розвитку. Переворот 11 вересня 1973 року, його політичні наслідки для Чилі. Сутність і особливості режиму А. Піночета. Соціальна основа диктатури. Венесуельський варіант авторитаризму на тлі більшості латиноамериканських політичних режимів, встановлених політиками-консерваторами. Характерні особливості внутрішньої і зовнішньої політики У. Чавеса.

Тема 12. Поняття «тоталітаризм». Тоталітарні політичні системи та режими.

Перше застосування терміну «тотальна держава». Сенс цього поняття. Теорія тоталітаризму, її елементи у працях давньогрецьких філософів. Необхідність

загальної регуляції суспільства за Гераклітом. Платонівська модель утопічної держави та її тоталітарні риси. Ознаки тоталітаризму в політичних доктринах Г. Бабефа, А. Сен-Сімона, Ж. Руссо, Г. Гегеля. Основні положення тоталітаризму, представлені в працях А. Арендт, К. Фрідріха і З. Бжезинського. Розвиток концепції тоталітаризму у новітній час. Тоталітаризм (від лат. totus – увесь, повний; від фр. totalite – сукупність, повнота) – спосіб організації суспільства, який характеризується всебічним контролем влади над суспільством, підкоренням громадської системи державі, колективними цілями, загальнообов'язковою ідеологією, репресіями по відношенню до опозиції та інакодумців. Проблема співвідношення понять «правого» і «лівого» тоталітаризму. Критерії, що дозволяють віднести той чи інший тоталітарний режим до одного з двох типів.

Тема 13. Італійський фашизм як прояв «правого» тоталітаризму. Італія – батьківщина фашизму. Створення Національної фашистської партії в листопаді 1921 року на з'їзді регіональних союзів у Римі. Основні ідеологічні постулати цієї політичної сили. «Похід на Рим» 27 – 30 жовтня 1922 року. Оцінка цієї події. Роль Великої фашистської ради у політичній системі Італії 1922–1943 рр. Парламентські вибори 1924 року на основі мажоритарної виборчої системи та їх результати. Методи, застосовані правлячою партією задля перемоги. Роль опозиції («Авентінського блоку») у політичному житті Італії 1922–1924 рр. Визначення політичного режиму Італії протягом перших трьох років перебування Б. Муссоліні на посаді прем'єр-міністра. Характеристика законів, прийнятих фашистами у 1925 – 1926 рр. Місце уряду у політичній системі Італії 1926 – 1943 рр. Значення трудового законодавства у зростанні популярності фашистів. «Латеранський конкордат» 1929 року. Функція цієї угоди у становленні тоталітарного режиму. Розбудова корпоративної системи економіки в Італії 1930 – 1934 рр. Її основні риси. Прийняття расового закону, ініційованого Б. Муссоліні у 1938 році. Причини, що змусили диктатора зробити цей крок. Розпуск парламенту (Палати депутатів) на початку 1939 року. Впровадження Палати фашій та корпорацій як апогей розвитку тоталітарної системи в Італії. Загальна характеристика зовнішньої політики країни у 1922 – 1943 рр. та оцінка «Республіки Сало». Порівняльний

аналіз фашизму і консерватизму як ідеологій. Принципова різниця між ними. Особисті якості Б. Муссоліні, що вплинули на ознаки політичного режиму в Італії.

Тема 14. Нацистський режим й особливості політичної системи у Німеччині (1933–1945 рр.). Жорстка внутрішньополітична боротьба у Веймарській республіці на початку 1930-х років. Призначення А. Гітлера (лідера нацистської партії) на посаду рейхсканцлера. Суть ідеології Націонал-соціалістичної німецької робітничої партії (НСНРП). Розподіл місць у рейхстазі після виборів 5 березня 1933 року. Закон про надзвичайні повноваження уряду, ініційований націонал-соціалістами та прийнятий парламентом 24 березня 1933 року. Початок репресій проти політичних опонентів. Зміст законів «Про ліквідацію тяжкого становища народу і держави» та «Про захист уряду національного відродження від підступних зазіхань». Усунення ландтагів від формування земельних урядів. Закон від 7 квітня 1933 року «Про злиття областей з імперією». Запровадження посади штатгальтерів (намісників), які очолили місцеві адміністрації. Заборона з липня 1933 року всіх партій окрім нацистської. Остаточне скасування 30 січня 1934 року ландтагів. Підпорядкування штатгальтерів імперському уряду. Ліквідація рейхсрату в лютому 1934 року. Зосередження повноважень голови держави, канцлера і головнокомандуючого армією у руках А. Гітлера після смерті президента країни Гінденбурга (2 серпня 1934 року). Причини збереження націонал-соціалістами дії Веймарської конституції. Внутрішня боротьба в НСНРП протягом 1933 – 1934 рр. Зміст ідеології братів Штрасерів. Плебісцити 1933, 1934 і 1938 років в Німеччині, мета їх проведення. Указ від 28 серпня 1939 р. про безпосередню відповідальність перед А. Гітлером всіх керівників вищих державних установ. Закріплення виняткових повноважень фюрера як «вождя нації» постановою рейхстагу від 26 квітня 1942 року. Характеристика пірамідальної ієрархії політичного керівництва партії, репресивного апарату й ідеологічної системи Третього рейху. Розвиток взаємовідносин між державою та церквами (католицькою і протестантською). Компаративний аналіз фашистського й націонал-соціалістичного режимів в Італії і Німеччині. Основні риси економічної, соціальної, зовнішньої політики націонал-соціалістів.

Тема 15. Радянська модель тоталітаризму. Її розбудова в країнах Центральної й Південно-Східної Європи. Специфіка радянського варіанту політичної системи. Період існування класичного тоталітарного режиму в СРСР. Суть доктрини марксистського соціалізму, інтернаціональної ідеї та сталінізму. Характерні ознаки радянської моделі тоталітарного режиму: експропріація приватної власності, формування адміністративно-бюрократичної системи керівництва повністю націоналізованою економікою. Розподіл національного прибутку партійною номенклатурою. Порівняння лівототалітарного режиму в СРСР з правототалітарними у фашистській Італії та нацистській Німеччині. Комінтерн і доктрина «світової революції». Процес встановлення однопартійної системи в державах регіону після Другої світової війни. Репресивні заходи проти лідерів ліберальних політичних сил. Ступінь самостійності у своїх діях комуністичних і робітничих партій країн Центральної та Південно-Східної Європи. Ігнорування національних особливостей держав під час розбудови «радянської моделі соціалізму». Чистки і судові процеси над колишніми керівниками лівоцентристських політичних сил, що раніше були поглинуті комуністичними партіями. Кампанії по «виявленню агентів міжнародного імперіалізму» серед партійних керівників та вищих державних чиновників. Визнання всіма компартіями тези Й. Сталіна про «загострення класової боротьби при будівництві соціалізму». Роль Комінформу у цьому. Початок чергового етапу політичних процесів над представниками нової правлячої партійної еліти на початку 50-х рр. ХХ ст. Характеристика явища «культурної революції» та його роль у становленні тоталітаризму. Завершення націоналізації промисловості й аграрної реформи, перехід до планової економіки.

Зміни в існуючих тоталітарних режимах соціалістичних країн Центральної та Південно-Східної Європи після смерті Й. Сталіна у березні 1953 року. Особливості розбудови та еволюції тоталітарних режимів в кожній окремій європейській країні соціалістичного табору. Процес їхньої трансформації. Роль у ньому Угорської революції 1956 р., «Працької весни» 1968 р., польської «Солідарності» та «оксамитових революцій» кінця 1980-х років.

Тема 16. Китайський тоталітаризм і посттоталітаризм. Становлення китайського тоталітаризму. Китай за часів культурної революції. Транзит китайського тоталітарного режиму. Політичні та економічні реформи та їхні наслідки для розвитку КНР. Посттоталітарний Китай.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
лек.		с. з.	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7
Тема 1. Вступна частина. Зміст понять «політична система»	8	2	2			4
Тема 2. Демократія: сутність і особливості	6	2				4
Тема 3. Динаміка розвитку режиму та еволюція Вестмінстерської політичної системи Великої Британії	9	2	2			5
Тема 4. Розвиток французької моделі демократії	9	2	2			5
Тема 5. Етапи розбудови демократичного режиму і політичної системи в Німеччині	7	2				5
Тема 6. Політичний розвиток Італії	7	2				5
Тема 7. Режим та політична система США: основні етапи розвитку	9	2	2			5
Тема 8. Поняття «авторитарний режим». Варіанти авторитарних політичних систем	8	2	2			4

Тема 9. Авторитаризм у країнах Південної Європи на прикладі салазарівської Португалії та франкістської Іспанії	8	2	2			4
Тема 10. Держави Центральної, Південно-Східної та Східної Європи в умовах авторитаризму	6	2				4
Тема 11. Латиноамериканський «каудилізм» як різновид авторитаризму	6	2				4
Тема 12. Поняття «тоталітаризм». Тоталітарні політичні системи та режими	8	2	2			4
Тема 13. Італійський фашизм як прояв «правого» тоталітаризму	7	2				5
Тема 14. Нацистський режим й особливості політичної системи у Німеччині (1933–1945 рр.)	9	2	2			5
Тема 15. Радянська модель тоталітаризму. Її розбудова в країнах Центральної й Південно-Східної Європи	6	2				4
Тема 16. Китайський тоталітаризм і постоталітаризм	7	2				5
Усього годин	120	32	16			72

4. Семінарські заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Зміст понять «політична система» 1. Еволюція поняття «політична система» 2. Варіант типології політичних систем 3. Демократичні, авторитарні та тоталітарні політичні системи	2
2	Демократія: сутність і особливості 1. Особливості демократичної політичної системи 2. Історія демократії 3. Демократичний транзит	2
3	Динаміка розвитку режиму та еволюція Вестмінстерської політичної системи Великої Британії 1. Законодавча основа політичної системи країни 2. Політичні реформи ХІХ – початку ХХ ст. 3. Роль основних політичних інституцій Великої Британії у сучасній політичній системі	2
4	Розвиток французької моделі демократії 1. Велика французька революція і політичні трансформації в країні 2. Становлення Третьої республіки і її влаштування 3. Порівняльний аналіз політурної системи Третьої, Четвертої і П'ятої республік	2
5	Режим та політична система США: основні етапи розвитку 1. Інституційна основа політичної системи США 2. Трансформація політичної системи США у ХІХ – на початку ХХ ст. 3. Політична модель країни на сучасному етапі	2
6	Поняття «авторитарний режим». Варіанти авторитарних політичних систем 1. Зміст поняття авторитаризм 2. Інституційні засади авторитаризму 3. Типологія авторитарних режимів	2
7	Авторитаризм у країнах Південної Європи на прикладі салазарівської Португалії та франкістської Іспанії 1. Витоки іберійського авторитаризму 2. Порівняльний аналіз іспанського і португальського авторитаризму доби диктатур 3. Трансформація політичних систем двох країн	2
8	Нацистський режим й особливості політичної системи у Німеччині (1933–1945 рр.)	2

	1. Процес становлення нацистської тоталітарної системи 2. Інституційна основа диктатури 3. Особливості нацистського тоталітаризму	
Усього годин		16

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види та зміст роботи	Кількість годин
1	Вивчення додаткової літератури з теми «Вступна частина. Зміст понять «політична система»» Гелей, С. Д. Політологія: навч. посіб. / С. Д. Гелей, С. М. Рутар. 7-ме вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 415 с.	4
2	Вивчення додаткової літератури з теми «Демократія: сутність і особливості» Примуш, М. В. Демократія і політичні партії Центральної та Східної Європи. Донецьк : ДонНУ, 2002. 176 с.	4
3	Вивчення додаткової літератури з теми «Динаміка розвитку режиму та еволюція Вестмінстерської політичної системи Великої Британії» Демократія: Антологія / Упоряд. О. Проценко. К., 2005.	5
4	Вивчення додаткової літератури з теми «Розвиток французької моделі демократії» Латигіна Н. Демократія і реалії versus утопії. К., 2008.	5
5	Вивчення додаткової літератури з теми «Етапи розбудови демократичного режиму і політичної системи в Німеччині» Трипольський В. Демократія і влада. К., 1999.	5
6	Вивчення додаткової літератури з теми «Політичний розвиток Італії» Цветков В. Демократія і державне управління : теорія, методологія, практика. К., 2007.	5
7	Вивчення додаткової літератури з теми «Режим та політична система США: основні етапи розвитку» Американська демократія: ідеологічні основи американської політичної системи / Статті і вибір документів Романа Борковського. Нью-Йорк, 1990.	5
8	Вивчення додаткової літератури з теми «Поняття «авторитарний режим». Варіанти авторитарних політичних систем»	4

	Данилюк Н. Визначальні риси авторитарного політичного режиму: роль «авторитарних послідовників» у його підтримці. URL: https://social-science.uu.edu.ua/article/110	
9	Вивчення додаткової літератури з теми «Авторитаризм у країнах Південної Європи на прикладі салазарівської Португалії та франкістської Іспанії» Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: інституційний вимір. Львів, 2004.	4
10	Вивчення додаткової літератури з теми «Держави Центральної, Південно-Східної та Східної Європи в умовах авторитаризму» Шнаппер Д. Спільнота громадян. Про модерну концепцію націй. Харків, 2007.	4
11	Вивчення додаткової літератури з теми. «Латиноамериканський «каудилізм» як різновид авторитаризму» Чабанна М. Авторитаризм і тоталітаризм. Уявна подібність та сутнісна різниця. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11620/09-Chabanna.pdf?sequence=1	4
12	Вивчення додаткової літератури з теми «Поняття «тоталітаризм». Тоталітарні політичні системи та режими» Friedrich, C. J., Brzezinsky, Z. K. Totalitarian Dictatorship and Autocracy. New York: Frederick A. Praeger, Inc., Publisher. 1962. P. 10-11.	4
13	Вивчення додаткової літератури з теми «Італійський фашизм як прояв «правого» тоталітаризму» Желев Ж. Фашизм. Філософська і соціологічна думка. 1991. №4. С. 127.	5
14	Вивчення додаткової літератури з теми «Нацистський режим й особливості політичної системи у Німеччині (1933–1945 рр.)» Віперман В. Європейський фашизм: порівняльний аналіз (1922–1982). В. Віперман; пер. з нім. В. Швед, Р. Дізер. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2002. 278 с.	5
15	Вивчення додаткової літератури з теми «Радянська модель тоталітаризму. Її розбудова в країнах Центральної й Південно-Східної Європи» Куртуа С. Злочини комунізму. Пер. з франц. Я. Кравець. Чорна книга комунізму. Злочини, терор і репресії /	4

	[Куртуа С., Верт Н., Панне Ж.-Л. та ін.]. Львів: «Афіша», 2008. 712 с.	
16	Вивчення додаткової літератури з теми «Китайський тоталітаризм і посттоталітаризм» MacFarquhar, Roderick and Schoenhals, Michael. Mao's Last Revolution. Harvard University Press, 2006.	5
Разом		72

6. Індивідуальні завдання (відсутні)

7. Методи навчання

Відповідність методів навчання та форм оцінювання визначеним результатам навчання за ОПП

Шифр ПРН (відповідно до ОНП)	Результати навчання (відповідно до ОПП)	Методи навчання	Засоби діагностики /форми оцінювання
РН01.	Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.	Лекція з фактичним матеріалом. Знання студентів закріплюються і поглиблюються на семінарських заняттях із застосуванням платформи Padlet, де студенти працюють у командах. Вони самостійно шукають інформацію, яка дозволяє глибше розуміти історичні процеси.	Робота студентів оцінюється на семінарських заняттях, також за підсумками екзаменаційної роботи.
РН02.	Знати та розуміти природу та динаміку міжнародної безпеки, розуміти особливості її забезпечення на глобальному, регіональному та національному рівні, знати природу та підходи до вирішення міжнародних та інтернаціоналізованих конфліктів.	На семінарських заняттях студенти вчаться розуміти особливості забезпечення міжнародної безпеки на глобальному, регіональному та національному рівні, знати природу та підходи до вирішення	Робота оцінюється під час семінарських занять, а також підсумками екзаменаційної роботи.

		міжнародних та інтернаціоналізованих конфліктів.	
PH06	Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.	Знання студентів закріплюються і поглиблюються на семінарських заняттях із застосуванням платформи Padlet, де студенти працюють у командах. Вони самостійно шукають інформацію, яка дозволяє глибше розуміти природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.	Робота оцінюється під час семінарських занять, а також підсумками екзаменаційної роботи.
PH07	Знати засади дипломатичної та консульської служби, специфіку та особливості дипломатичного протоколу та етикету.	На семінарських заняттях студенти вчаться розуміти засади дипломатичної та консульської служби, специфіку та особливості дипломатичного протоколу та етикету.	Робота оцінюється під час семінарських занять, а також підсумками екзаменаційної роботи.
PH17	Володіти навичками професійного усного та письмового перекладу з/на іноземні мови, зокрема, з фахової тематики міжнародного співробітництва, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, регіональних студій, дво- та багатосторонніх міжнародних проектів.	На семінарських заняттях студенти навички професійного усного та письмового перекладу з/на іноземні мови, зокрема, з фахової тематики міжнародного співробітництва, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, регіональних студій, дво- та багатосторонніх міжнародних проектів	Робота оцінюється під час семінарських занять, а також підсумками екзаменаційної роботи.

8. Методи контролю

1. Участь у семінарських заняттях. Усна відповідь на представлені у програмі питання. Максимальна сума балів, яку може отримати студент за підсумками семінарських занять – 60 балів. Бали нараховуються за активну участь в обговоренні представлених питань, дискусію, відповіді на основні і додаткові запитання.

2. Підсумковий чотирирівневий контроль. Письмова відповідь на представлені у програмі питання. Час виконання – 60 хвилин. Кількість питань – Максимальна кількість балів передбачена за відповіді на кожне запитання складає 20 і 20 балів. Відповідно – максимальна кількість балів за іспит дорівнює 40 балам.

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на екзамені студент на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль								Залік	Сума	
Робота на семінарських заняттях							©			
Т.1	Т.2	Т.3	Т.4	Т.5	Т.6	Т.7	Т.8	60	40	100
7	7	8	8	8	7	8	7			

Мінімальний бал для допуску до підсумкового контролю становить 10.
Т1, Т2 ... Т5 – теми семінарських занять.

Критерії оцінювання

Семінарські заняття

Оцінка 7, 8 балів передбачає повне і впевнене засвоєння матеріалу, знання основних джерел і додаткової літератури, вміння аналізувати й узагальнювати, порівнювати, оцінювати, пояснювати факти на основі здобутих із різних джерел знань, користуватися науковою термінологією.

4–6 балів виставляється за впевнене засвоєння курсу, вміння логічно будувати відповідь, робити аргументовані висновки, аналізувати матеріал. А також за умови, якщо студент припустився незначних помилок або зробив не зовсім повні висновки.

1–3 бал передбачає часткове висвітлення змісту теоретичних питань та недостатнє вміння застосовувати теоретичні знання для розв'язання практичних завдань. При

цьому студент не вміє логічно мислити. Поставлене завдання виконане ним не повністю, але у його відповідях продемонстроване розуміння основних положень матеріалу навчальної дисципліни.

0 балів виставляється, якщо студент не засвоїв матеріал теми.

Залікова робота

Оцінка 35–40 балів передбачає повне і впевнене засвоєння програми курсу, знання основної і додаткової літератури, вміння аналізувати й узагальнювати матеріал, порівнювати, оцінювати, пояснювати факти на основі здобутих із різних джерел знань, користуватися науковою термінологією.

30–34 бали виставляється за впевнене засвоєння курсу, вміння логічно будувати відповідь, робити аргументовані висновки, аналізувати матеріал. А також за умови, якщо студент припустився незначних помилок або зробив не зовсім повні висновки.

20–29 балів передбачає виконання всіх вимог до попередньої оцінки, за наявності принципових помилок при викладенні засвоєного матеріалу або неповних висновків.

10–19 балів виставляється за часткове висвітлення змісту теоретичних питань та недостатнє вміння застосовувати теоретичні знання для розв'язання практичних завдань. При цьому студент не вміє логічно мислити. Поставлене завдання виконане ним не повністю, але у його відповідях продемонстроване розуміння основних положень матеріалу навчальної дисципліни.

1–9 балів передбачає виконання всіх вимог до попередньої оцінки, а також, коли у студента виникають проблеми навіть з відтворенням основного матеріалу курсу.

0 балів виставляється, якщо студент не засвоїв матеріал, передбачений програмою курсу або у разі використання заборонених джерел на екзамені.

Шкала оцінювання

	Оцінка
--	--------

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Для чотирирівневої системи оцінювання	Для дворівневої системи оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70 – 89	добре	
50 – 69	задовільно	
0 – 49	незадовільно	не зараховано

11. Рекомендована література

Основна література

1. Гелей, С. Д. Політологія: навч. посіб. С. Д. Гелей, С. М. Рутар. 7-ме вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 415 с.
2. Політологія: підручник / В. Г. Антоненко [та ін.] ; ред. О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко. 3 вид., перероб., доп. К. : ВЦ «Академія», 2006. 568 с.
3. Політологія: підручник / Л. М. Димитрова [та ін.] ; за ред.: Л. М. Димитрової, С. О. Кисельової. К.: Знання, 2009. 206 с.
4. Політологія: підручник для студ. вузів / І. С. Дзюбко [та ін.]; ред. І. С. Дзюбко, К. М. Левківський. К.: Вища школа, 1998. 415 с.
5. Політологія: посібник для студ. вузів / О. В. Бабкіна [та ін.]. Ред. О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко. К.: Академія, 1998. 368 с.
6. Політологія у запитаннях і відповідях: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / І. Г. Оніщенко [та ін.]; заг. ред. К. М. Левківський. К.: Вища школа, 2003. 263 с.
7. Практикум з політології / Ф. М. Кирилюк [та ін.]; ред. Ф. М. Кирилюк. К.: Комп'ютерпрес, 2003. 622 с.
8. Рудакевич О. М. Політологія. Навчально-методичний посібник. 2-ге видання, зі змінами. Тернопіль, 2001. 172 с.
9. Рудич, Ф. М. Політологія: підручник для студ. вищих навч. закл. 2 вид., стер. К.: Либідь, 2006. 480 с.
10. Рябов, С. Г. Політичні вибори: навч. посібник. К. : Тандем, 1998. 96 с.
11. Шляхтун, П. П. Політологія. Теорія та історія політичної науки: підруч. для студ. вищ. навч. закл. К. : Либідь, 2002. 574 с.

Додаткова література

1. Американська демократія: ідеологічні основи американської політичної системи / Статті і вибір документів Романа Борковського. Нью-Йорк, 1990.
- Обушний М. І. Партологія: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, Львівський національний ун-т ім. Івана Франка, Донецький національний ун-т. К. : Арістей, 2006. 432 с.
2. Віперман В. Європейський фашизм: порівняльний аналіз (1922–1982). В. Віперман; пер. з нім. В. Швед, Р. Дізер. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2002. 278 с.
3. Куртуа С. Злочини комунізму. Пер. з франц. Я. Кравець. Чорна книга комунізму. Злочини, терор і репресії / [Куртуа С., Верт Н., Панне Ж.-Л. та ін.]. Львів: «Афіша», 2008. 712 с.
4. Данилюк Н. Визначальні риси авторитарного політичного режиму: роль «авторитарних послідовників» у його підтримці. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/110>
5. Демократія: Антологія / Упоряд. О. Проценко. К., 2005.
6. Желев Ж. Фашизм. Філософська і соціологічна думка. 1991. №4. С. 127.
4. Примуш, М. В. Демократія і політичні партії Центральної та Східної Європи. Донецьк: ДонНУ, 2002. 176 с.
5. Примуш М. В. Історія і теорія політичних партій. Донецьк : КИТИС, 2000. 258 с.
6. Примуш М. В. Політико-правове регулювання діяльності політичних партій. Донецьк: [б.в.], 2001. 338 с.
7. Чабанна М. Авторитаризм і тоталітаризм. Уявна подібність та сутнісна різниця. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11620/09-Chabanna.pdf?sequence=1>
8. Шведа Ю. Р. Теорія політичних партій і партійних систем. Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Л.: Тріада плюс, 2004. 528 с.
9. Friedrich, C. J., Brzezinsky, Z. K. Totalitarian Dictatorship and Autocracy. New York: Frederick A. Praeger, Inc., Publisher. 1962. P. 10-11.

10. MacFarquhar, Roderick and Schoenhals, Michael. Mao's Last Revolution. Harvard University Press, 2006.

12. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. <http://izbornyk.org.ua/> Бібліотека текстів з історії української культури, першоджерела з історії української літератури та мови, історії України
2. <http://elib.nplu.org/> Бібліотека «Культура України»
3. <http://mari.kiev.ua/> Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України
4. <http://etnolog.org.ua/> Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАНУ 6. <http://k-ua.net/> – сайт «Культура України»
5. http://kultura.ho.ua/books_ku.htm Культурологічна бібліотека
6. <http://www.history.vn.ua/> Електронна бібліотека з історії України та всесвітньої історії

13. Особливості навчання за денною формою в умовах подовження дії обставин неволею

В умовах форс-мажору освітній процес в університеті здійснюється за змішаною формою навчання, а саме:

– дистанційно (за затвердженим розкладом занять) на платформі Zoom проводяться всі лекційні заняття;

– дистанційно на платформі Moodle (<https://dist.karazin.ua/moodle/course/view.php?id=2443>) проводяться практичні (семінарські), індивідуальні заняття та консультації, контроль самостійної роботи;

– аудиторно (за затвердженим розкладом занять) проводяться 10% практичних та семінарських занять у навчальних групах кількістю до 20 осіб з урахуванням відповідних санітарних і протиепідемічних заходів.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких карантинних обмежень з заборонаю відвідування ЗВО студентам денної форми навчання надається можливість (за заявою, погодженою деканом факультету) скласти залік у **письмовій формі дистанційно на платформі Moodle** в дистанційному курсі, режим доступу: <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=2443>